

Лекція №8. Технологія автоматизації зведеного обліку і складання звітності.

План

1. Етапи проведення інвентаризації на підприємстві.
2. Технологія обробки інформації після інвентаризації.
3. Автоматизація зведеного обліку.
4. Формування звітності в середовищі КСБО.

Завершальним етапом облікових робіт звітного періоду є формування звітності. Перед здійсненням таких дій необхідно облікові показники про наявність активів та їх вартість привести до реального стану речей, перевірити їх комплексність, відповідність обліковій вартості. Для цього щонайменше раз на рік здійснюють інвентаризацію активів. Проведення інвентаризації має на меті перевірку фактичної наявності матеріальних активів, оцінку їх стану і справедливої вартості.

Інформаційна технологія проведення інвентаризації та відображення її результатів у КСБО відтворює рух даних притаманний паперовій обробці. Процедури інвентаризації активів, облік яких здійснюється у середовищі КСБО, зводиться до наступних етапів:

1. видання наказу керівника про проведення інвентаризації, її об'єкти, терміни і склад інвентаризаційної комісії;
2. визначення облікових даних про залишки активів та їх вартість на момент інвентаризації;
3. здійснення натуральної і документальної перевірки, що оформляється Актами інвентаризації, інвентаризаційними описами;
4. формування порівняльних відомостей – Відомість про результати інвентаризації, що є підставою для відображення її результатів в обліку.

Після проведення інвентаризації її результати відображаються в обліку. Інформаційна технологія обробки даних про такі операції, аналогічно до інших ділянок обліку, має три етапи:

1. Первинний облік – фіксування господарських операцій у документах – Відомостях про результати інвентаризації.
2. Реєстрація в КСБО результатів інвентаризації (нестача, надлишок, пересортиця, переоцінка) за кожним видом активів. Такі операції відносять до різноманітних ділянок обліку. Для проведення коригуючих записів за результатами інвентаризації в КСБО зазвичай відсутній окремий модуль. Такі операції відображаються у підсистемах відповідних тим активам, щодо яких здійснено перевірку. Наприклад: результати інвентаризації запасів відображаються у картках складського обліку (аналітичний облік) та Журналі господарських операцій (синтетичний облік); результати інвентаризації готівкових коштів відображаються у Касовій книзі (аналітичний облік) та Журналі господарських операцій (синтетичний облік); тощо. Усі відхилення, виявлені інвентаризаційною комісією, повинні бути виправлені. Відповідальність за виконання приписів комісії покладається на

керівника.

3. Формування звітності за обліковими показниками, що приведені у відповідність з фактичними даними.

Автоматизація зведеного обліку

Формуванню звітності передують дії закриття звітного періоду або зведеного обліку. До процедур зведеного обліку відносять такі операції, що мають відповідні їм особливості відображення в інформаційній системі:

- відображення результатів інвентаризації – відображається в обліку за відповідними ділянками (запаси, грошові кошти, необоротні активи);
- розрахунки з органами податкової служби, соціального страхування, дебіторами, кредиторами, інвесторами тощо – відображається в обліку за відповідними ділянками;
- виправні записи виявлених помилок. Первинним документом у цьому випадку є бухгалтерська довідка. Відображається операція за тією ділянкою обліку, де виявлена помилка;
- списання на фінансові результати звітного періоду доходів і витрат - відображається лише у синтетичному обліку, базовим елементом обліку є Журнал господарських операцій Аналітичний облік зведеного обліку не ведеться, тому не існує відповідного йому базового елемента аналітичного обліку;
- розподіл фінансових результатів. У якості первинного документа використовується бухгалтерська довідка, господарська операція фіксується у синтетичному обліку у Журналі господарських операцій. У разі якщо прибуток розподілено як дивіденди засновникам, додатково фіксується у аналітичному обліку у Картотеці засновників.

Інформаційна технологія обробки операцій зведеного обліку у середовищі КСБО має такі етапи обробки даних:

I. Фіксування операцій зведеного обліку. Вони зводяться до формування і розподілу фінансових результатів. Інші операції, що мають місце при ручній обробці (виправлення помилок, відображення результатів інвентаризації, здійснення розрахунків з органами податкової служби і соціального страхування) відображаються за відповідними їм ділянками обліку та реєструються у відповідних базових елементах обліку.

Вхідна інформація надходить з:

- первинних документів;
- оперативна інформація;
- нормативно-довідкова.

До первинних документів операцій зведеного обліку характерне внутрішнє походження даних. Єдиним видом первинного документу, що тут використовується, є бухгалтерська довідка. Вона формується на базі внутрішніх міні-звітів, наприклад, картки синтетичного рахунку доходів або витрат для формування заключних оборотів.

До операцій зведеного обліку відносять такий вид оперативної інформації як відомість розрахунку дивідендів. Вона не є первинним

документом, але є підставою для формування проводок.

Для зведеного обліку використовують такі масиви довідників як:

- робочий План рахунків;
- Довідник видів діяльності;
- Довідник видів доходів;
- Довідник видів витрат;
- Довідник засновників тощо.

Довідники використовують для ведення аналітичного обліку та деталізації синтетичного. Облік сум участі засновників ведеться у Картотеці засновників, що являє собою локальну систему аналітичних рахунків і є базовим елементом аналітичного обліку. Кожному елементу довідника присвоюється свій унікальний код, що фігурує у всіх, пов'язаних з ним документах. Це дозволяє здійснити групування, синтез даних для формування звітності у розрізі різних ознак класифікації або ж навпаки її деталізацію.

II. Реєстрація операцій зведеного обліку в автоматизованій системі обліку може здійснюватись одним з таких способів:

1. внесення даних з клавіатури вручну;
2. через створену електронну копію документа;
3. через зчитування інформації з інших технічних пристроїв.

Для зведеного обліку можливе використання лише перших двох способів, оскільки він не пов'язаний з рухом матеріальних об'єктів та використанням додаткових технічних пристроїв. Найбільш ефективним є введення даних шляхом проведення електронної копії документа. Таке проведення здійснюють за допомогою попередньо створених та прикріплених до документа шаблонів бухгалтерських проведення. Це означає, що у автоматизованій системі фіксують:

- реєстр документів-підстав операцій зведеного обліку;
- автоматично вносяться зміни до реєстрів аналітичного обліку;
- автоматично формуються і фіксуються у Журналі господарських операцій відповідні документам бухгалтерські проведення та визначені суми;
- відбувається ідентифікація виконавців операції та бухгалтера, який здійснив проводку.

Реєстрація господарської інформації здійснюється у базових елементах аналітичного, а відтак, і синтетичного обліку.

Оскільки автоматизований зведений облік представлений такими операціями як формування і розподіл фінансових результатів, його базовими елементами є:

- у аналітичному обліку – **Картотека засновників**, що формується розрізі осіб-засновників і містить усю інформацію про здійснені внески до власного капіталу, їх борги та нараховані дивіденди;
- у синтетичному обліку базовим елементом є Журнал господарських операцій, що фіксує бухгалтерські проведення здійснених операцій,

III. Формування звітної інформації. Останнім етапом автоматизованої обробки операцій зведеного обліку є формування звітності. Автоматизовані системи формують звітність двох видів:

1. аналітична звітність – внутрішня звітна інформація про операції формування і розподілу фінансових результатів. Дані для формування такої звітності «зчитуються» з базових елементів аналітичного обліку – Картотеки засновників. Звіти представляють собою моментальні знімки даних, що згруповані, відсортовані та представлені у спосіб заданих користувачем. Наприклад:

- Відомість нарахованих дивідендів за рік, три, п'ять та ін..
- Відомість сум, утриманих з дивідендів.
- Відомість виплачених дивідендів.
- Відомість заборгованості несплачених дивідендів тощо.

2. фінансова звітність формується з даних базового елемента синтетичного обліку – Журналу господарських операцій. На базі даних синтетичного обліку формують які стандартну фінансову звітність, так і внутрішню звітність довільної форми і змісту. До останньої, наприклад, відносять:

- Відомість доходів і витрат звітного періоду за видами діяльності, за періодами, загалом по підприємству.
- Відомість сформованих виправних проводок.

Отже, до особливостей інформаційної технології автоматизованого зведеного обліку слід віднести наступні:

1. для зведеного обліку використовують виключно грошовий вимірник;
2. єдиним первинним документом є бухгалтерська довідка;
3. для реєстрації господарських операцій зведеного обліку можливе внесення даних одним з таких способів: з клавіатури вручну або через створену електронну копію документа;
4. операції формування заключних оборотів фіксуються лише у синтетичному обліку (у Журналі господарських операцій). Аналітичний облік за такими операціями не ведеться, тому базового елемента аналітичного обліку за такими операціями не існує.

Формування фінансової звітності у середовищі КСБО

Формування звітної інформації в комп'ютерній системі бухгалтерського обліку здійснюється за такими етапами:

1. підготовчий етап;
2. безпосереднє формування звітності.

На підготовчому етапі формуванні фінансової звітності здійснюються наступні дії:

- перевірка відповідності показників фактичної наявності й вартості активів та їх облікових показників. Здійснюється інвентаризація активів та відображення її результатів у системі бухгалтерському обліку;
- перевірка коректності проводок, правильності розрахунку їх сум. Така перевірка може здійснюватися двома шляхами: вручну шляхом вибіркової перевірки або методом автоматизованого порівняння Журналу господарських операцій з списком коректних проводок. Для виключення помилки доцільним є застосування обох методів;
- перевірка факту реєстрації та проведення усіх документів.

Інформаційна система оперує виключно тими даними, що зафіксовані у її базових елементах обліку. Тому інформація, що зафіксована у електронних документах, але не проведена, не береться до уваги під час розрахунків. З метою виключення таких фактів здійснюється перевірка електронних документів здійснення заключних операцій.

Для фінансової звітності характерні наступні ознаки:

1. обов'язковість подання;
2. регламентація за формою. Як відомо, до складу фінансової звітності належать такі документи: Звіт про фінансовий стан підприємства (Баланс) (форма 1), Звіт про фінансові результати підприємства (Звіт про сукупний дохід) (форма 2), Звіт про рух грошових коштів (за прямим або непрямим методом) (форма 3), Звіт про власний капітал (форма Прімітки до фінансової звітності (форма 5);
3. затверджений порядок розрахунку показників;
4. регламентована тривалість звітного періоду (звітність поділяється на місячну, квартальну і річну);
5. затверджені терміни подання;
6. відповідальність за подані показники.

Саме регламентованість фінансової інформації за формою і змістом, її стандартизованість надає можливість виробникам закладати її форми до тиражованого програмного продукту. Зважаючи на це відбувається автоматизоване формування не лише друкованої форми документа, а і її показників.

Зазвичай послідовність дій формування звітності в середовищі КСБО є наступною:

1. Користувач задає період, за який необхідно розрахувати звітні показники (з якої по яку дату).

2. За командою користувача КСБО формує необхідні форми фінансової звітності. Розробником програмного забезпечення закладено шаблони стандартизованої фінансової звітності та алгоритми розрахунку її показників. Останні формуються з даних синтетичного обліку, що накопичуються і зберігаються у відповідному базовому елементі – Журналі господарських операцій. На відміну від ручної технології обліку, де відбувається поступове укрупнення інформації (Журнал господарських операцій, Картка синтетичного рахунку, Оборотно-сальдова відомість, Баланс), в автоматизованій системі такі звітні форми можуть опускатися. Зазвичай користувач формує оборотно-сальдову відомість (як базову таблицю для перевірки показників), а потім форми фінансової звітності. При ручній обробці даних такі форми як Картка синтетичного рахунку, Журнал-Головна є реєстрами поточного обліку. За умов автоматизованої обробки даних вони є результатними таблицями (моментальними знімками), що сформовані з даних базового елемента обліку, з допомогою запитів. Це є тимчасові образи, вони не зберігаються у базі даних, а кожен раз розраховуються заново.

3. Перевірка показників звітності – здійснюється зазвичай вибірково.

Перевіряються як співвідношення показників однієї звітності, так і дані різних форм. У випадку виявлення помилок вносяться відповідні коригування до бухгалтерських проведення і розрахунків.

4. Перевірені і відкориговані форми фінансової звітності роздруковують, затверджують підписами керівника і головного бухгалтера та скріплюють печаткою підприємства. Такі реквізити надають звітності юридичної сили та підтверджують відповідальність посадових осіб за надану в ній інформацію.

5. Подання фінансової звітності.

6. Перенесення кінцевих залишків звітного періоду на наступний звітний період є важливою процедурою КСБО. У сучасних програмах, призначених для автоматизації бухгалтерського обліку для цього використовують модель фіксованого звітного періоду.

Ручна технологія ведення бухгалтерського обліку передбачає формування звітності за такі періоди як місяць, квартал, півріччя, рік. Розробники програмного забезпечення заклали аналогічні календарні відрізки для формування звітності. Найменшим з них є місяць.

На відміну від традиційної ручної технології ведення обліку тут можливо:

- формувати більшість звітів не лише за поточний місяць, але і за будь-який період (тиждень, 10 днів, 1,5 місяці). Такі дії є можливими через зберігання в базі даних залишків і оборотів за рахункам попередніх періодів;
- вносити зміни в дані попередніх місяців з послідовним перерахунком залишків і оборотів наступних місяців. Цю функцію називають «відкатом».

Модель фіксованого звітного періоду є природною у використанні тому її часто використовують при створенні програмного забезпечення комп'ютерних систем бухгалтерського обліку. Не зважаючи різноманітність прикладних програмних продуктів, вони повинні забезпечити:

- налаштування довжини періоду. Користувач повинен мати можливість встановлення довжини основного періоду (місяць або квартал) залежно від тривалості виробничого циклу підприємства. Оскільки фінансова звітність формується щоквартально, доцільно встановлювати тривалість періоду один квартал. На підприємствах з місячним виробничим циклом необхідно передбачити формування підсумків за місяць;
- логічний перехід до наступного звітного періоду та можливість корегування даних минулих періодів. Система повинна обмежувати права користувачів на здійснення таких коригувань;
- автоматичний або півавтоматичний перерахунок підсумків по всьому ланцюжку періодів аж до звітного періоду при корегуванні даних попередніх періодів. У початковій точці звітного періоду завжди повинні бути актуальні дані про залишки рахунків;
- оперативний перерахунок оборотів звітного періоду при введенні /коригуванні /видаленні кожного бухгалтерського запису;
- можливість одночасної роботи двох суміжних звітних періодів, попереднього і звітного. У реальних умовах експлуатації системи доводиться

стикатись з ситуаціями, коли необхідно накопичувати дані за звітний період, а звітність за попередній період ще не сформована. Не виключене коригування записів попереднього періоду, виконати такі дії легше за умови, якщо попередній період ще відкритий і доступний для змін.

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризувати етапи проведення інвентаризації на підприємстві.
2. Охарактеризувати технологію обробки інформації після інвентаризації.
3. Вказати процедури автоматизації зведеного обліку.
4. Охарактеризувати послідовність дій формування звітності в середовищі КСБО.

Література:

1. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті: Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ltklntu.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/ISTOA_Adamyk.pdf